



Förlängning av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet proposition 2003/04:74, Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning, samt två motioner som har väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås att giltighetstiden för lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning skall förlängas till utgången av år 2007.

I motionerna framställs önskemål om att de båda lagarna så snart som möjligt skall permanentas och att en heltäckande integritetsutredning skall tillsättas.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avslår motionerna.

I ärendet finns en reservation, (fp, kd) och tre särskilda yttranden, (m), (fp) och (c).

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	4
Reservationer.....	7
Permanentning av lagstiftningen, punkt 1 (fp, kd)	7
Särskilda yttranden.....	8
1. Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning, m.m. (m).....	8
2. Permanentning av lagstiftningen, punkt 1 (c).....	8
3. En heltäckande integritetsutredning, punkt 3 (fp).....	9
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	10
Propositionen.....	10
Följdmotioner.....	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Permanentning av lagstiftningen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju14 och 2003/04:Ju15 yrkande

1.

Reservation (fp, kd)

2. Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, och
2. lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2003/04:74.

3. En heltäckande integritetsutredning

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju15 yrkande 2.

Stockholm den 29 april 2004

På justitieutskottets vägnar

Susanne Eberstein

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Susanne Eberstein (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Zakariasén (s), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Yilmaz Kerimo (s), Torkild Strandberg (fp), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s), Leif Björnlod (mp), Peter Althin (kd) och Sverker Thorén (fp).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och förlänger giltighetstiden för 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning till utgången av år 2007. Som en följd av detta ställningstagande avstyrker utskottet två motionsyrkanden om att dessa lagar snarast skall permanentas. Utskottet föreslår också att riksdagen skall avslå ett motionsyrkande om att tillsätta en heltäckande integritetsutredning. Enligt utskottet är detta yrkande redan tillgodosett. Jämför reservationen (fp, kd) samt de särskilda yttrandena 1–3 (m), (c) och (fp).

Lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål (1952 års tvångsmedelslag) tillkom med anledning av den politiska oro som rådde i världen efter andra världskriget. Den innehåller tilläggs- och undantagsbestämmelser till den grundläggande regleringen i rättegångsbalken i fråga om straffprocessuella tvångsmedel. Lagen, som är tidsbegränsad, gäller vid förundersökning angående vissa allmänfarliga brott, såsom mordbrand och sabotage, vissa högmålsbrott, såsom uppror och olovlig kårverksamhet, samt vissa brott mot rikets säkerhet, såsom spioneri och terroristbrott. Lagen gäller också försök, förberedelse och stämpling till dessa brott om sådan gärning är straffbar. I förhållande till regleringen i rättegångsbalken innebär lagen utvidgade möjligheter att använda tvångsmedlen häktning, beslag, kvarhållande av postförsändelse m.m. samt hemlig teleavlyssning och hemlig kameraövervakning. Den innehåller också bestämmelser som innebär att hemlig kameraövervakning kan ske på mindre stränga villkor än vad som följer av den särskilda lagen om sådan övervakning. Lagens giltighetstid har förlängts ett stort antal gånger. Efter den senast gjorda förlängningen gäller lagen till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. JuU3, rskr. 45, SFS 2002:15).

Lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning trädde i kraft den 1 februari 1996 (prop. 1995/96:85, bet. JuU11, rskr. 125). I lagen regleras de brottsutredande myndigheternas möjligheter att använda fjärrstyrda TV-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas. Reglerna ansluter nära till bestämmelserna om hemlig teleavlyssning. Lagens giltighetstid var först begränsad till utgången av år 1996. Den har därefter förlängts fyra gånger och gäller nu till utgången av år 2004 (prop. 2001/02:17, bet. JuU3, rskr. 45, SFS 2002:16). Regeringen lämnar årligen en på uppgifter från Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen grundad redovisning av tillämpningen av bestämmelserna om bl.a. hemlig kameraövervakning till riksdagen (se senast skr. 2003/04:36, bet. JuU12, rskr. 141).

Regeringen föreslår i propositionen att de båda lagarnas giltighetstid skall förlängas till utgången av år 2007.

I motion Ju14 (kd) framhålls att den föreslagna tiden för förlängning är för lång och att de båda lagarna bör permanentas snarast. Även i motion Ju15 (fp) framhålls att det är hög tid att permanenta lagarna.

Regeringen framhåller som skäl för sitt förslag i huvudsak följande.

Det finns alltså behov av bestämmelser av den typ som finns i 1952 års tvångsmedelslag för att effektivt kunna bekämpa allvarliga brott som rör landets inre och yttre säkerhet. Brottslighet av sådan karaktär har under de senaste åren fått allt mer ökad aktualitet och prioritet, bl.a. mot bakgrund av terrordåden i USA den 11 september 2001. Det finns när det gäller dessa brott ett tydligt behov av att ha effektiva verktyg för att motverka risken för terroristhandlingar, men också för att fungera väl i det internationella samarbetet mot terrorism. När det gäller hemlig kameraövervakning visar erfarenheterna att hemlig kameraövervakning är ett värdefullt hjälpmedel vid utredningen av grova brott. Spaning har kunnat utföras i situationer där det annars inte skulle ha varit möjligt.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2003 utvidgades 1952 års tvångsmedelslag till att också omfatta terroristbrott (prop. 2002/03:38, bet. JuU12, rskr. 148). Även i lagen om hemlig kameraövervakning gjordes nyligen ändringar, bl.a. utvidgades lagens tillämpningsområde (prop. 2002/03:74, bet. 2003/04:JuU2, rskr. 2003/04:14). Dessa ändringar gjordes med utgångspunkt att de båda tidsbegränsade lagarna alltså skall gälla framöver.

För att lagarna inte skall upphöra att gälla måste deras giltighetstid förlängas på nytt eller lagstiftningen permanentas. Enligt regeringen finns det inte något som tyder på att behovet av regleringen skulle minska eller att regleringen under överskådlig framtid skulle utmönstras ur lagstiftningen. Det finns alltså, anför regeringen, goda argument för att på sikt permanenta de båda lagarna. Vid ett sådant lagstiftningsarbete finns det skäl att överväga såväl brottskatalogen som behovet av särregler när det gäller 1952 års tvångsmedelslag. Vidare finns det anledning att överväga vissa lagtekniska och systematiska frågor, t.ex. förhållandet till rättegångsbalken och skälen för respektive mot att inarbeta lagarna i rättegångsbalkens regelverk. Enligt regeringen finns det inte tillräckligt beredningsunderlag för att nu göra dessa överväganden, utan giltighetstiden för de båda lagarna bör förlängas ytterligare några år.

Utskottet delar i och för sig motionärernas uppfattning att det finns flera skäl som talar för att permanenta den aktuella lagstiftningen och att ställning bör tas i frågan så snart som möjligt. Mot bakgrund av vad regeringen har anfört om de ytterligare överväganden som bör göras anser utskottet emellertid att det finns skäl att avvakta frågan om att permanenta lagarna ytterligare en tid. Utskottet föreslår sålunda att riksdagen bifaller regeringens förslag samt avslår motion Ju14 och motion Ju15 i nu behandlad del.

I motion Ju15 (fp) begärs att regeringen skall tillsätta en heltäckande integritetsutredning i form av en parlamentarisk kommitté.

Utskottet har nyligen behandlat liknande motionsönskemål (bet. 2003/04: Ju U 1 2 s. 4). Utskottet, som avstyrkte motionerna, hänvisade då till att regeringen avsåg att inom kort tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté vars uppdrag skulle ges sådan inriktning som efterfrågades i motionerna.

Regeringen beslutade den 7 april 2004 kommittédirektiven Skyddet för den personliga integriteten (dir. 2004:51). Enligt direktiven skall en parlamentariskt sammansatt kommitté kartlägga och analysera sådan lagstiftning som berör den personliga integriteten. I kartläggningen ingår att göra en översiktlig undersökning av hur integritetsaspekten har hanterats och reglerats i den lagstiftning som gäller i dag samt att se om syftet med reglerna är att förhindra kränkningar eller att kompensera den som kränkts. Kommittén skall med utgångspunkt i denna kartläggning analysera om skyddet för den personliga integriteten kan anses tillfredsställande reglerat. När det gäller intresset av effektivitet i brottsbekämpningen skall kommittén därvid särskilt analysera förhållandet mellan den totala verkan av befintliga tvångsmedel och övervakningsmetoder och skyddet för den personliga integriteten. Kommittén skall vidare överväga om regeringsformens bestämmelse om skyddet för den personliga integriteten i 2 kap. 3 § andra stycket bör ändras och i så fall föreslå en ny grundlagsreglering. Den skall också överväga om den befintliga lagstiftningen till skydd för den personliga integriteten behöver kompletteras med generellt tillämpliga bestämmelser och i så fall lämna förslag till en sådan reglering. Kommittén skall slutredovisa sitt arbete senast den 30 mars 2007.

Enligt utskottet får motionsönskemålen anses vara tillgodosedda genom de av regeringen beslutade direktiven. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju15 i nu behandlad del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Permanentning av lagstiftningen, punkt 1 (fp, kd)

av Torkild Strandberg (fp), Peter Althin (kd) och Sverker Thorén (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att permanenta lagstiftningen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju14 och 2003/04:Ju15 yrkande 1.

Ställningstagande

1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning är mycket viktiga ur brottsbekämpnings- och terroristbekämpningssynpunkt. Med hänsyn härtill och då det inte finns något som tyder på att behovet av denna reglering kommer att minska framöver bör de båda lagarna nu permanentas. Att närmast slentrianmässigt förlänga lagarnas giltighetstid så som för närvarande sker är enligt vår uppfattning inte någon tillfredsställande lösning.

Det får ankomma på regeringen att skyndsamt bereda de frågor som utestår för att kunna permanenta den aktuella lagstiftningen och återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Särskilda yttranden

1. Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning, m.m. (m)

Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m) anför:

Vi lever i en tid då hotet mot Sveriges inre säkerhet samt medborgarnas frihet och trygghet ser annorlunda ut än för bara tio år sedan. Brottsligheten är grövre, allt oftare organiserad till sin natur, samt har inte sällan internationella inslag. Terrorangreppen mot det öppna samhället följer samma mönster och finansieras dessutom genom grov brottslighet, t.ex. narkotikahandel eller ekonomisk brottslighet. Det finns all anledning att se över det skydd som finns inom Sverige vad avser lagstiftning samt operativa och personella resurser i kampen mot brottsligheten.

Det förefaller därför märkligt att regeringen inte tagit mer kraftfulla initiativ i brottsbekämpande riktning. Enligt vårt förmenande fyller 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning sin funktion vad avser brottsutredning och utgör ovärderliga operativa metoder för de rättsvårdande myndigheterna i deras arbete mot brottsligheten. Inget tyder heller på att behovet av denna reglering kommer att avta. Således bör lagarna permanentas. Vi förutsätter att regeringen nu kraftfullt prioriterar beredningen av de utestående lagstiftningsfrågor som hittills förhindrat en permanentning av lagstiftningen. En självklarhet i sammanhanget är att regeringen snarast återkommer till riksdagen med en fullödlig redovisning om hur det fortsatta arbetet med dessa frågor skall gå till.

Vi har vidare under många år hävdat att skyddet för den personliga integriteten måste stärkas samt att regeringen skall tillsätta en utredning för att ta ett samlat grepp om integritetsfrågorna och väga dem mot kraven på effektivitet i brottsbekämpningen. Regeringen har nu, sent omsider, beslutat om direktiv för en sådan utredning. Enligt vår mening är det otillständigt att arbetet tagit sådan tid, särskilt i ljuset av den brotts- och terrorutveckling vi ser i Europa och de åtaganden Sverige gjort inom ramen för EU:s samarbete för frihet, trygghet och rättvisa. Vi förväntar oss därför att regeringen innan sommaren 2004 också tillkallar de personer som skall ingå i den parlamentariska utredning man nu utlovat.

2. Permanentning av lagstiftningen, punkt 1 (c)

Johan Linander (c) anför:

Enligt min uppfattning finns det starka skäl som talar för att permanenta såväl 1952 års tvångsmedelslag som lagen om hemlig kameraövervakning. Jag utgår därför från att regeringen kommer att göra de ytterligare överväganden som krävs och återkomma till riksdagen med förslag till en permanent lagstiftning före utgången av år 2007.

3. En heltäckande integritetsutredning, punkt 3 (fp)

Torkild Strandberg (fp) och Sverker Thorén (fp) anför:

Vi har under lång tid och vid ett flertal tillfällen krävt att regeringen skall tillsätta en heltäckande utredning i form av en parlamentarisk kommitté för att granska frågor rörande den personliga integriteten, bl.a. hur lagstiftningen rörande olika tvångsmedel tillämpas. Det är därför positivt att regeringen nu, sent omsider, har beslutat om direktiv till en utredning med sådan inriktning. Vi utgår från att de resultat utredningen kommer fram till samt erforderliga lagförslag presenteras senast vid den i direktiven angivna tidpunkten. Om så inte sker eller om vi ser att behov uppkommer av tilläggsdirektiv för utredningen avser vi att återkomma till riksdagen i frågan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2003/04:74 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål,
2. lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning.

Följdmotioner

2003/04:Ju14 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning skall permanentas.

2003/04:Ju15 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall återkomma med lagförslag om en permanent tvångsmedelslag och en permanent lag om hemlig kameraövervakning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att snarast tillsätta en heltäckande integritetsutredning i form av en parlamentarisk kommitté.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2.1 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, som gäller till utgången av år 2004¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 2007.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2002:15.

2.2 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning

Härigenom föreskrivs att lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning, som gäller till utgången av år 2004¹, skall fortsätta att gälla till utgången av år 2007.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2002:16.